

● TOPLUMUN HARCİ, MİLLET SİSTEMİ

- Osmanlı toplumu, resmî tasnife göre yönetenler (askerî) ve yönetilenler (reaya) olmak üzere iki gruptan meydana geliyordu. Yönetilenler grubu dinî inançlar esas alınarak Müslim (Müslüman) ve gayrimüslim şeklindeydi.
- Osmanlı toplumu; çeşitli din, mezhep ve ırklara mensup topluluklardan oluşmaktaydı. Osmanlı'da yasal statüleri belirlenmiş dinî cemaatlara “**millet**” denilmekteydi.
- Osmanlı'nın İslam hukuku çerçevesinde ülkesinde yaşayan toplulukları din ya da mezhep esasına göre teşkilatlandırmak suretiyle yönetme biçimine “**millet sistemi**” denilmiştir. Dolayısıyla millet sistemi toplumun ırk ve diline göre değil, din ve mezhep aidiyeti esasına dayanmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin uygulamış olduğu millet sistemi sayesinde çeşitli dinlere, mezheplere ve ırklara mensup insanlar, yüzyıllarca İslam kültür ve medeniyeti içerisinde varlıklarını koruyabilmiştir.
- Osmanlı toplumunda devletin asli unsuru, hâkim millet konumunda olan Müslüman Türklerdir. Gayrimüslimler ise Müslüman Türkler tarafından himaye edilen farklı mezheplere mensup Hristiyan ve Musevi gibi milletlerden oluşmaktadır.
- Osmanlı toplumunda yaşayan Müslüman ve Gayrimüslim halkı aşağıdaki milletler oluşturmuştur.

Müslümanlar		
• Türkler	• Araplar	• Acemler
• Boşnaklar	• Arnavutlar	
Gayrimüslimler		
• Rumlar	• Eflak-Boğdanlılar	• Karadağlılar
• Sırpalar	• Bulgarlar	• Ermeniler
• Museviler	• Süryaniler	• Nasturiler

● FETHEDİLEN YERLERDE İSLAM KÜLTÜRÜNÜN ETKİSİ

- Osmanlı Devleti, fethettiği toprakları şenlendirerek Müslüman ve gayrimüslimlerin bir arada ve güvenle yaşamasını sağlamıştır. Gayrimüslimler için istimâlet başta olmak üzere uygulanan politikaların tamamı farklı unsurların birlikte yaşamasını kolaylaştırmıştır.
- Osmanlılar, Hristiyan ve Yahudi nüfusun Müslüman olması için planlı bir çabaya girişmemiştir.

- Osmanlıların fethettiği bölgelerdeki fiziki dönüşüm ise uygulanan imar ve iskân politikası ile olmuştur. Osmanlılar, bir şehri fethedince ilk olarak ana kiliseyi camiye çevirmiş ve ona Ulu Cami adını vermiştir.
- Fethedilen şehirlerde Ulu Cami, Türklerin yerleştiği semtin merkezini meydana getirmiştir. Ulu Cami'nin yanında ise çarşı, bedesten veya arasta denilen yapılar kurularak bunların etrafında da mahalleler oluşturulmuştur.
- İkinci adım olarak ise şehre kadı ve subaşı tayin etmiştir. Ayrıca fethedilen bölgelere Türkmen nüfusu yerleştirmek için de tedbirler almıştır.

Not

Osmanlı Devleti'nde şenlikler ile ilgili ayrıntılı bilgiler surnamelerde yer almıştır. “Sur” sözcüğü; düşün, ziyafet, şehrayın, şenlik anlamlarına gelir. “Name” sözcüğü de mektup, risale, kitap gibi anlamlar taşır. Düşün, şenlik, ziyafet ve benzeri konularda yazılan eserlere bu iki sözcüğün birleşmesinden meydana gelen “surname” adı verilmiştir.

● OSMANLI'DA TOPRAK MÜLKİYETİ VE ÇİFTHANE SİSTEMİ

- Osmanlı toprak sisteminin temelini İslam toprak hukukuna dayanmaktadır.
- Osmanlı Devleti toprak sistemini oluştururken kendinden önceki Türk İslam devletlerinin toprak sisteminden yararlanmıştır. Bununla birlikte Osmanlılar, özellikle toprağın kullanımı konusunda Roma, Bizans ve eski İran gibi medeniyetlerin de sistemini kendi döneminin şartlarına göre uyarlayarak faydalanmıştır.
- Ayrıca Osmanlı Devleti geniş bir coğrafyaya hükmettiği için ülkenin her tarafında toprağın hukuki durumu ve kullanım şekli bakımından tek bir sistem uygulamamıştır.
- Osmanlı topraklarının kullanımı ekonomik hayatın geliştirilmesi, merkezi otoritenin güçlendirilmesi gibi amaçlar taşıdığından farklı amaçlara yönelik farklı bölümlerden oluşmuştur.
- Osmanlı toprak sistemine bakıldığında arazi genel olarak aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi kullanım amacına göre çeşitli bölümlere ayrılmıştır.

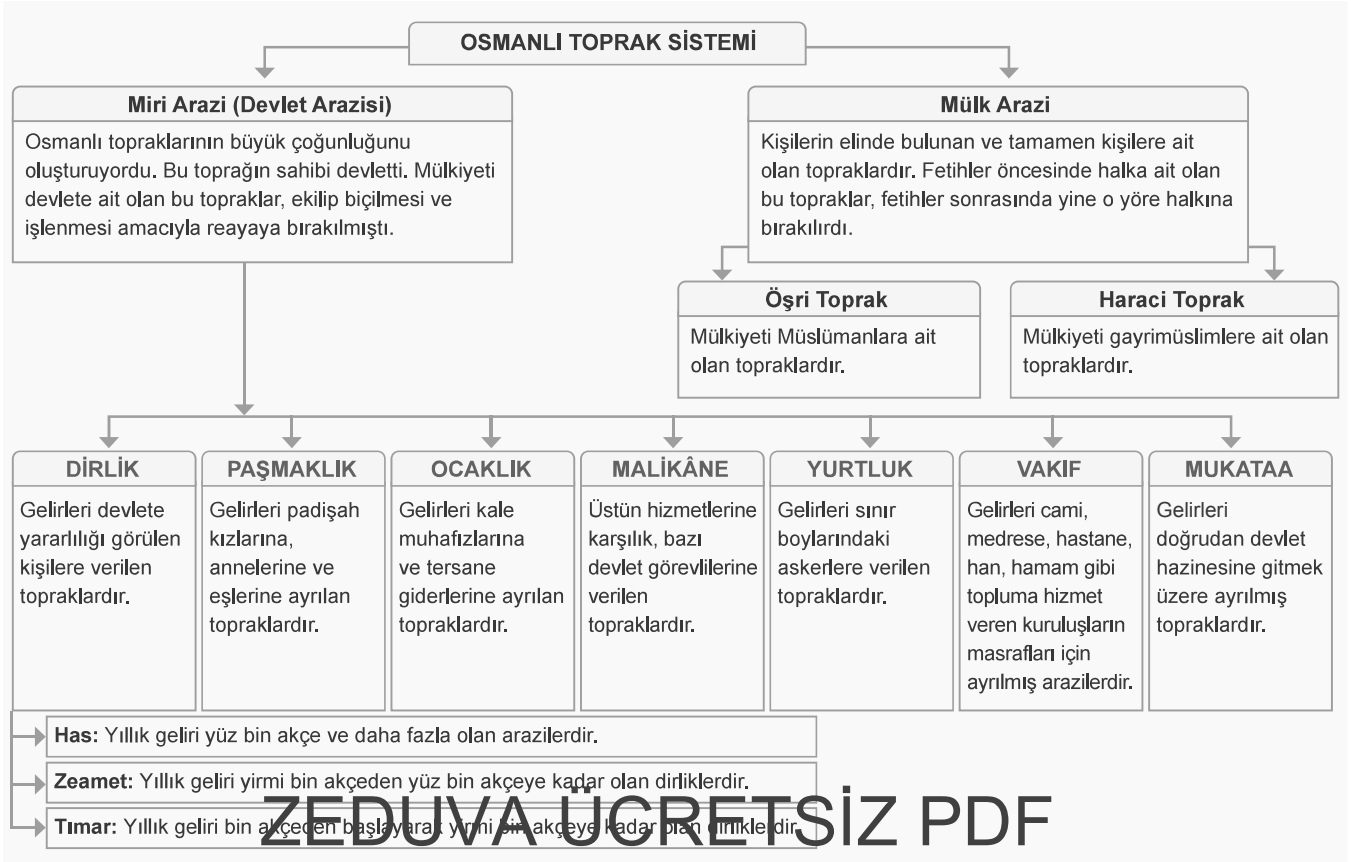
TYT - AYT

TARİH

VIDEO DERS KİTABI

KLASİK ÇAĞDA OSMANLI

TOPLUM DÜZENİ

ÜNİTE
13

ZEDUVA ÜCRETSİZ PDF

● Tarımsal Üretim ve Çiftthane Sistemi

- ▶ Osmanlı'da devlet arazisi (mirî arazi) işletmesi koşuluyla genelde reayaya bırakılırdı. Reayaya vergi ödemesi koşuluyla dağıtılan araziler "**çiftthane sistemi**" içerisinde değerlendirilirdi.
- ▶ **Çiftthane**, bir çift öküzle işletilebilen ve bir köylü ailesinin işletiminde olan arazi birimidir.
- ▶ Çiftthane sistemi, toprakların büyük çiftlikler hâline getirilmesini önlemiş ve ekonominin temeli olan tarımın belirli ellerde toplanmasına izin vermemiştir.
- ▶ Osmanlı Devleti bu sistem sayesinde toprakların birbirinden bağımsız işletilmesini ve zirai üretimin sürdürülmesini garanti altına almıştır.
- ▶ Çiftthane sistemiyle devlet, toprak ve reaya üzerinde sıkı kontrolünü sürdürmüş ve mevcut çiftliklerin dağılmasını, tarlaların bağ bahçe hâline gelmesini ve büyük çiftlik sahiplerinin ortaya çıkmasını engellemek istemiştir.

Not

İşlediği toprağını haklı bir neden olmaksızın terk ederek başka yerlere göç eden veya başka işlerle uğraşmaya başlayan dolayısıyla arazisini üç yıl boş bırakan kimselerden "**çiftbozan resmi**" adı altında bir vergi alınmıştır.

● LONCA TEŞKİLATI

- ▶ Osmanlı Devleti'nin ekonomisinin temelinde, toplumun ve devletin ihtiyaçlarını karşılamak vardı. Bu anlayışla devleti yönetenler iktisadi hayatı düzenlerken belirli ilkelere göre hareket ederlerdi.
- ▶ Bunlardan öncelikli önem verdikleri ilke **iaşecilikti**. İaşecilik ilkesine göre ekonomik faaliyetlerin amacı, ülke içinde mal ve hizmet arzının mümkün olduğu kadar bol, kaliteli ve ucuz olmasını sağlamaktır.
- ▶ **Lonca**, aynı bölgede yaşayan esnaf ve zanaatkarların örgütlenerek kurduğu meslek organizasyonuna verilen isimdir.

Not

Loncalar, İslam toplumlarında uzun bir geçmişe sahip olan fütüvvet ve Ahilik zincirinin zamanla değişikliğe uğramış bir devamı niteliğindedir.

- Lonca teşkilatı şehrin nüfusuna göre üretim miktarının ayarlanması ve ürünlerin fiyatlarının belirlenmesinde etkiliydi.
- Lonca teşkilatının en temel özelliği, öncelikle bulunduğu şehir ve kasabanın ihtiyacını karşılamaktır. Bu nedenle esnaflar arasında en önemli unsur ham madde dağıtımıydı. Savaş ve kıtlık döneminde buna daha çok dikkat edilirdi.
- Örneğin bir celepçi (hayvan alıp satan kişi) uzak yerlerden hayvan alıp getirir, kasaplara satar, kasaplar hayvanı kestikten sonra deriyi debbağlara (deri işleriyle uğraşan kesim) verir, debbağ deriyi işledikten sonra çarıkçılara, kemercilere, çantacılar, çizmecilere, eyercilere, davulculara, semercilere eşit bir şekilde dağıtırdı. Yine kasap, elinde bulunan yağları yağcılara, sabunculara ve mumculara dağıtır bu şekilde ekonomik çarkın dengeli bir şekilde dönmesi sağlanırdı.
- Osmanlı şehirlerinde üretim ve hizmet sektörlerinde görev yapan esnafların hemen hepsi loncalara üyeydi. Bu teşkilat içinde her iş kolunun başında bir kıldak ustası tarafından seçilen bir şeyh, bir kethüda ve bir yiğitbaşı bulunurdu.
- Bu kişilerin; mesleğe çırak kazandırmak, hammadde temin ederek üyelere dağıtmak, üretilen malların standartlara uygunluğunu kontrol etmek ve meslek mensupları arasında dayanışmayı sağlamak gibi görevleri vardı.
- Osmanlı ekonomisindeki önemli uygulamalardan biri de **narh uygulaması**ydı.
- Osmanlı Devleti'nde ekmek, buğday, un gibi temel ihtiyaç maddeleri başta olmak üzere ürün veya hizmetlerin fiyatlarını denetim altında tutmak amacıyla ilk dönemlerden itibaren narh uygulamasına başvurulmuştur.
- Narh sistemi, zorunlu ihtiyaç maddelerinin azami satış fiyatlarının devlet tarafından belirlendiği ya da eksik rekabet ortamının oluşması yüzünden devletin fiyatlara zorunlu müdahalede bulunduğu, Osmanlı ekonomik sistemi içerisindeki yapıya denir.
- Ekonomik ve sosyal bir tedbir olarak düşünülen narh kısaca kamu yararı gereği, temel ihtiyaçları karşılayan mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarına doğrudan müdahale edilerek belirli sınırları aşmasının önlenmesi amacıyla resmî tavan fiyat belirlenmesine denir.

- Yani bir malın kaç paraya satılabileceğini devlet belirler, belirlenen fiyatın üstünde satış yapılamazdı. Narh, malın kalitesine göre tespit edilmekteydi.
- Narh, malın kalitesine göre tespit edilmekteydi. Dolayısıyla narh, kaliteyi düşüren bir unsur değil tersine malın kalitesini belli bir düzeyde tutan bir uygulamaydı. Fiyatlar belirlenirken halkın alım gücü dikkate alınarak maddi imkânları sınırlı olan halk, korunmaya çalışılırdı. Yine bu uygulamayla devlet haksız rekabeti önlemek istedi.
- Narh uygulaması İstanbul'un Fethi'nden XIX. yüzyıla kadar devam etmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde narh uygulamasını gerekli kılan sebepler arasında savaş, deprem, kuraklık, kıtlık, nüfus artışı, ticari dengelerdeki değişiklikler ve paranın değer kaybetmesi gibi unsurlar da yer almaktaydı.

● OSMANLI'DA VAKIF MÜESSESESİ

- İslam tarih ve medeniyetinde önemli bir hayır müessesesi olarak kabul edilen vakıf, bütün İslam ülkelerinin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında son derece etkili olmuştur.
- İslam medeniyetinde vakıf, kişilerin kendilerine ait mallarını veya paralarını belirli bir hizmetin yerine getirilmesi amacıyla eğitim, din, sağlık, bayındırlık gibi sosyal ve kültürel alanlarda hizmet verecek kuruluşlara bağışlamasıdır.
- Dolayısıyla vakıflar sosyal, ekonomik ve kültürel hayatta son derece büyük öneme sahip müesseselerdir.
- **Osmanlı Devleti'nde vakıflardan şu alanlarda yararlanılmıştır;**
 - Sağlık eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yapılmasında
 - Yolların, han, kervansaray gibi yapıların yapılmasında
 - Osmanlı sınırları içerisinde uygulanan iskan faaliyetlerinde
 - Sosyo-ekonomik hayatın canlanmasında
 - Köy ve şehirlerin imar edilmesinde
 - Dinî hizmetlerin sürdürülmesinde
- Osmanlı Devleti'nde vakıflar sosyal devlet anlayışının önemli bir aracı olarak uygulanmıştır. Sosyal devlet anlayışı ile devlet, toplumun sosyal refahını artırmak amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşların kurulmasını desteklemiştir.